

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни: «Актуальні питання адміністративного права та процесу»
на тему: «Значення пом'якшуючих та обтяжуючих обставин для
індивідуалізації адміністративної відповідальності: теорія та практика»

Виконав:

студент групи ПРЗм-11

Брошко Ю.В.

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. Вербіцька М.В.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис)(прізвище ініціали)

Тернопіль 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ	6
ПОМ'ЯКШУЮЧИХ ТА ОБТЯЖУЮЧИХ ОБСТАВИН У СИСТЕМІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	
1.1. Поняття, сутність та місце пом'якшуючих і обтяжуючих обставин у механізмі адміністративної відповідальності	6
1.2. Нормативно-правове закріплення пом'якшуючих і обтяжуючих обставин у законодавстві України	9
Висновки до розділу 1	13
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ	14
ПОМ'ЯКШУЮЧИХ ТА ОБТЯЖУЮЧИХ ОБСТАВИН ПРИ ПРИТЯГНЕННІ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	
2.1. Особливості врахування пом'якшуючих обставин у діяльності органів адміністративної юрисдикції	14
2.2. Обтяжуючі обставини як чинник посилення адміністративного стягнення: проблеми кваліфікації та доказування	19
Висновки до розділу 2	25
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28

ВСТУП

Актуальність дослідження значення пом'якшуючих та обтяжуючих обставин для індивідуалізації адміністративної відповідальності зумовлюється як динамікою розвитку сучасної правової системи України, так і необхідністю забезпечення справедливості, пропорційності та ефективності правозастосування в умовах трансформації суспільних відносин. У сучасному правовому дискурсі індивідуалізація юридичної відповідальності виступає одним із ключових принципів, що забезпечує баланс між публічними інтересами держави та правами і свободами особи. Саме через механізм врахування пом'якшуючих та обтяжуючих обставин реалізується можливість адаптації загальних норм адміністративного права до конкретних життєвих ситуацій, що, у свою чергу, підвищує рівень довіри до інститутів влади та правосуддя.

З огляду на зростання кількості адміністративних правопорушень та ускладнення їх характеру, питання правильної кваліфікації діянь і визначення адекватного виду та розміру адміністративного стягнення набуває особливої ваги. У цьому контексті пом'якшуючі та обтяжуючі обставини виступають не лише додатковими елементами правової оцінки, а й інструментами, що дозволяють враховувати індивідуальні характеристики правопорушника, обставини вчинення правопорушення, ступінь вини та суспільну небезпечність діяння. Вони сприяють уникненню формалізму у правозастосуванні та забезпечують гнучкість адміністративно-деліктного механізму.

Особливої актуальності ця проблематика набуває в умовах євроінтеграційних процесів, що передбачають імплементацію європейських стандартів у сфері захисту прав людини та справедливого судочинства. Принципи індивідуалізації відповідальності, пропорційності покарання та врахування конкретних обставин справи є фундаментальними для європейської правової традиції. Відтак, дослідження ролі пом'якшуючих та обтяжуючих обставин у системі адміністративної відповідальності сприяє гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами та практикою.

Не менш важливим є і практичний аспект зазначеної проблеми. Аналіз діяльності органів адміністративної юрисдикції свідчить про наявність певних труднощів у застосуванні норм, що регулюють врахування таких обставин. Серед них — неоднозначність тлумачення окремих положень законодавства, відсутність чітких критеріїв оцінки тих чи інших факторів, а також різнорідність судової та адміністративної практики. Це може призводити до порушення принципу рівності перед законом, а також до винесення несправедливих або непропорційних рішень. У зв'язку з цим наукове осмислення теоретичних і практичних аспектів досліджуваної теми має важливе значення для вдосконалення правозастосовної діяльності.

Крім того, актуальність теми обумовлюється необхідністю підвищення ефективності превентивної функції адміністративної відповідальності. Правильне врахування пом'якшуючих та обтяжуючих обставин сприяє не лише справедливому покаранню, але й формуванню у правопорушника усвідомлення наслідків своїх дій, що є важливим елементом запобігання повторним правопорушенням. Водночас надмірне або необґрунтоване застосування обтяжуючих обставин може мати протилежний ефект, підриваючи довіру до правової системи та знижуючи її авторитет.

Метою дослідження є комплексне теоретико-правове обґрунтування значення пом'якшуючих та обтяжуючих обставин у процесі індивідуалізації адміністративної відповідальності, а також виявлення проблем їх застосування в практиці органів адміністративної юрисдикції та розробка пропозицій щодо вдосконалення відповідного законодавства і правозастосовної діяльності.

Завдання дослідження:

- дослідити поняття, сутність та місце пом'якшуючих і обтяжуючих обставин у механізмі адміністративної відповідальності;
- проаналізувати нормативно-правове закріплення пом'якшуючих і обтяжуючих обставин у законодавстві України;
- визначити особливості врахування пом'якшуючих обставин у діяльності органів адміністративної юрисдикції;

– з’ясувати обтяжуючі обставини як чинник посилення адміністративного стягнення: проблеми кваліфікації та доказування.

Об’єктом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають у сфері притягнення осіб до адміністративної відповідальності та реалізації принципу її індивідуалізації.

Предметом дослідження є правова природа, зміст, класифікація та значення пом’якшуючих і обтяжуючих обставин у механізмі індивідуалізації адміністративної відповідальності, а також особливості їх нормативного закріплення і практичного застосування.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, що забезпечили всебічний аналіз обраної проблематики. Діалектичний метод застосовано для з’ясування сутності пом’якшуючих та обтяжуючих обставин у їх розвитку та взаємозв’язку з іншими елементами механізму адміністративної відповідальності; формально-юридичний – для аналізу норм чинного законодавства України, що регулюють відповідні інститути; метод системного аналізу – для визначення місця зазначених обставин у системі адміністративно-деліктного права; а також метод узагальнення правозастосовної практики – для виявлення проблем та суперечностей у діяльності органів адміністративної юрисдикції щодо врахування пом’якшуючих і обтяжуючих обставин.

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПОМ'ЯКШУЮЧИХ ТА ОБТЯЖУЮЧИХ ОБСТАВИН У СИСТЕМІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

1.1. Поняття, сутність та місце пом'якшуючих і обтяжуючих обставин у механізмі адміністративної відповідальності

Поняття, сутність та місце пом'якшуючих і обтяжуючих обставин у механізмі адміністративної відповідальності становлять одну з ключових проблем сучасної адміністративно-правової науки та практики. У контексті трансформації правової системи України, зростання ролі принципу верховенства права та орієнтації на європейські стандарти особливої ваги набуває забезпечення індивідуалізації юридичної відповідальності. Саме через інститут пом'якшуючих і обтяжуючих обставин відбувається конкретизація загальних норм адміністративного права, що дозволяє враховувати специфіку кожного окремого правопорушення, особу правопорушника та обставини вчинення діяння.

Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності характеризується публічно-правовим характером, спрямованістю на охорону суспільних відносин та застосуванням заходів державного примусу. Водночас її ефективність значною мірою залежить від здатності правозастосовних органів адекватно оцінювати конкретні життєві ситуації та забезпечувати справедливе співвідношення між вчиненим правопорушенням і призначеним стягненням. Як зазначається у науковій літературі, формальний підхід до накладення адміністративних стягнень без урахування індивідуальних обставин може призводити до порушення принципів справедливості та пропорційності [18].

У цьому контексті пом'якшуючі та обтяжуючі обставини виступають важливими елементами механізму адміністративної відповідальності, які забезпечують гнучкість правового регулювання. Їх сутність полягає у тому, що вони впливають на ступінь юридичної оцінки правопорушення та визначають

межі адміністративного стягнення. Вони не змінюють кваліфікацію правопорушення як такого, але істотно впливають на індивідуалізацію відповідальності, що є проявом гуманізації права.

Поняття пом'якшуючих обставин традиційно пов'язується з факторами, які зменшують ступінь суспільної шкідливості правопорушення або характеризують особу правопорушника з позитивного боку. До таких обставин можуть належати щире каяття, добровільне відшкодування шкоди, вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або через збіг тяжких особистих обставин. Як зазначає О. В. Панасюк, пом'якшуючі обставини мають комплексний характер і відображають як об'єктивні, так і суб'єктивні аспекти правопорушення, що дозволяє більш точно визначити міру відповідальності [12].

Сутність пом'якшуючих обставин полягає у зменшенні суворості адміністративного стягнення, що відповідає принципу гуманізму. Вони спрямовані на забезпечення справедливого підходу до особи, яка вчинила правопорушення, з урахуванням її поведінки до, під час і після вчинення діяння. Водночас важливо підкреслити, що перелік таких обставин не є абсолютно вичерпним, що відкриває можливість для правозастосовних органів враховувати інші фактори, які мають значення для справи.

На відміну від пом'якшуючих, обтяжуючі обставини характеризуються підвищенням ступеня суспільної небезпеки правопорушення або негативними характеристиками поведінки правопорушника. До них, зокрема, належать повторність правопорушення, вчинення його у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, залучення неповнолітніх, вчинення правопорушення групою осіб тощо. Такі обставини свідчать про більш високий рівень суспільної шкідливості діяння та зумовлюють необхідність застосування більш суворих заходів адміністративного впливу [15].

Обтяжуючі обставини відіграють важливу роль у забезпеченні превентивної функції адміністративної відповідальності. Вони спрямовані не лише на покарання правопорушника, але й на запобігання вчиненню нових

правопорушень як цією особою, так і іншими членами суспільства. У цьому аспекті вони виступають інструментом підвищення ефективності адміністративно-деліктного механізму.

Особливого значення питання врахування обтяжуючих обставин набуває в умовах воєнного стану, коли суспільні відносини зазнають суттєвих змін, а вимоги до дотримання правопорядку посилюються. Як зазначають С. І. Бевз та В. Я. Стадник, в умовах воєнного стану відбувається тенденція до посилення адміністративної відповідальності, що обумовлено необхідністю забезпечення публічної безпеки та стабільності [1, с. 194].

Місце пом'якшуючих і обтяжуючих обставин у механізмі адміністративної відповідальності визначається їх функціональним призначенням. Вони виступають проміжною ланкою між встановленням факту правопорушення та призначенням адміністративного стягнення. Саме на цьому етапі відбувається індивідуалізація відповідальності, яка є необхідною умовою справедливого правозастосування. Як зазначається у навчально-методичних матеріалах, індивідуалізація адміністративного стягнення є ключовим елементом реалізації принципу законності та обґрунтованості рішень [2].

Важливо також враховувати взаємозв'язок пом'якшуючих і обтяжуючих обставин з іншими елементами механізму адміністративної відповідальності, зокрема з обставинами, що виключають відповідальність. Як зазначає С. М. Желізняк, такі обставини повністю усувають можливість притягнення до відповідальності, тоді як пом'якшуючі та обтяжуючі лише впливають на її обсяг [7].

Окремої уваги заслуговують проблеми практичного застосування пом'якшуючих і обтяжуючих обставин. Як свідчить аналіз правозастосовної діяльності, нерідко виникають труднощі у їх правильній кваліфікації та доказуванні. Це пов'язано як з недосконалістю законодавчого регулювання, так і з відсутністю єдиних підходів у судовій практиці. Як зазначають Л. В. Шестак та О. В. Селецький, існують проблеми у визначенні меж дискреції органів

адміністративної юрисдикції, що може призводити до різного тлумачення одних і тих самих обставин [28].

Крім того, важливим є питання доказування наявності відповідних обставин. Для визнання обставини пом'якшуючою або обтяжуючою необхідно її належне підтвердження, що відповідає загальним принципам доказування в адміністративному процесі. Недостатність або неналежність доказів може призвести до неправомірного застосування або ігнорування таких обставин, що, у свою чергу, впливає на законність прийнятого рішення.

Суттєвим аспектом є також необхідність дотримання принципу пропорційності при врахуванні пом'якшуючих і обтяжуючих обставин. Адміністративне стягнення має відповідати тяжкості правопорушення, а також враховувати всі релевантні фактори. Неврахування пом'якшуючих обставин або необґрунтоване врахування обтяжуючих може призвести до порушення прав особи та підриву довіри до правової системи.

Таким чином, пом'якшуючі та обтяжуючі обставини є невід'ємною складовою механізму адміністративної відповідальності, яка забезпечує її гнучкість, справедливість та ефективність. Вони дозволяють адаптувати загальні норми права до конкретних життєвих ситуацій, забезпечуючи баланс між інтересами держави та правами особи. У сучасних умовах розвитку правової системи України дослідження цієї проблематики має не лише теоретичне, але й значне практичне значення, оскільки сприяє вдосконаленню правозастосовної діяльності та підвищенню ефективності адміністративної відповідальності в цілому.

1.2. Нормативно-правове закріплення пом'якшуючих і обтяжуючих обставин у законодавстві України

Нормативно-правове закріплення пом'якшуючих і обтяжуючих обставин у законодавстві України є важливим елементом механізму адміністративної відповідальності, який забезпечує реалізацію принципів справедливості,

індивідуалізації та пропорційності адміністративного стягнення. Його значення полягає у тому, що саме через законодавче визначення відповідних обставин держава встановлює межі дискреції правозастосовних органів та формує єдині стандарти оцінки поведінки правопорушника. У сучасній правовій системі України цей інститут є невід'ємною складовою адміністративно-деліктного права, а його нормативна регламентація здійснюється на різних рівнях — від Конституції України до спеціальних кодексів та законів.

Основоположне значення для всього правового регулювання має Конституція України, яка закріплює базові принципи функціонування правової системи, зокрема принцип верховенства права, законності, рівності громадян перед законом та судом, а також гарантії захисту прав і свобод людини [10]. Саме ці конституційні положення створюють загальну основу для існування інституту пом'якшуючих та обтяжуючих обставин, оскільки вимога справедливості та індивідуального підходу до кожної особи передбачає врахування всіх фактичних обставин справи при притягненні до відповідальності. Конституційний принцип, згідно з яким органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі та в межах повноважень, визначає межі застосування адміністративного стягнення і виключає свавільне тлумачення обставин справи.

Найбільш безпосередньо пом'якшуючі та обтяжуючі обставини регламентуються Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП), який є ключовим нормативним актом у сфері адміністративної відповідальності [9]. У статті 33 КУпАП закріплено загальні правила накладення адміністративного стягнення, де прямо визначено обов'язок врахування характеру правопорушення, особи порушника, ступеня його вини, майнового стану, а також обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність. Це положення має системоутворююче значення, оскільки визначає сам механізм індивідуалізації адміністративного покарання.

Стаття 34 КУпАП встановлює перелік обставин, що пом'якшують відповідальність. До них закон відносить, зокрема, щире каяття, добровільне відшкодування шкоди, вчинення правопорушення під впливом тяжких

особистих або сімейних обставин, а також інші фактори, які можуть бути визнані такими органом, що розглядає справу. Така конструкція норми свідчить про відкритий характер переліку, що дозволяє правозастосовним органам враховувати індивідуальні особливості кожної справи. Водночас це створює певний простір для дискреції, який має бути врівноважений принципом законності.

Стаття 35 КУпАП визначає обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність, серед яких повторність правопорушення, вчинення його групою осіб, втягнення неповнолітніх, вчинення правопорушення у стані сп'яніння та інші фактори, що свідчать про підвищену суспільну небезпечність діяння [9]. На відміну від пом'якшуючих обставин, перелік обтяжуючих у законі є більш формалізованим, що обумовлено необхідністю забезпечення правової визначеності та запобігання надмірному розширеному тлумаченню цих підстав.

Нормативне закріплення пом'якшуючих і обтяжуючих обставин у КУпАП не є ізольованим явищем, оскільки воно тісно пов'язане з іншими галузями права, зокрема з адміністративним процесуальним правом та правом публічної служби. Так, Закон України «Про Національну поліцію» визначає повноваження поліцейських щодо складання адміністративних матеріалів і прийняття рішень у справах про адміністративні правопорушення [16]. У межах реалізації цих повноважень працівники поліції зобов'язані враховувати всі обставини справи, що фактично включає і пом'якшуючі, і обтяжуючі фактори, які впливають на подальше рішення щодо особи правопорушника.

Значну роль у забезпеченні правильного застосування цих обставин відіграє судова система України. Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», суди здійснюють правосуддя на засадах верховенства права, законності та справедливості [17]. Це означає, що при розгляді справ про адміністративні правопорушення суд зобов'язаний дослідити всі обставини, у тому числі пом'якшуючі та обтяжуючі, і надати їм належну юридичну оцінку. Судова практика відіграє важливу роль у формуванні єдиних підходів до

тлумачення цих категорій, особливо у випадках, коли законодавство не містить чітких критеріїв їх застосування.

Особливе значення у цьому контексті має Кодекс адміністративного судочинства України, який регулює порядок розгляду спорів у сфері публічно-правових відносин [8]. Хоча адміністративне судочинство безпосередньо не встановлює перелік пом'якшуючих або обтяжуючих обставин, воно забезпечує контроль за законністю дій органів виконавчої влади, у тому числі щодо правильності врахування таких обставин при прийнятті адміністративних рішень. Таким чином, адміністративні суди виступають гарантом дотримання принципу справедливості та пропорційності у сфері адміністративної відповідальності.

Важливо підкреслити, що нормативне закріплення пом'якшуючих і обтяжуючих обставин виконує не лише регулятивну, але й гарантійну функцію. Воно забезпечує передбачуваність правозастосування, захист від свавілля та можливість особи розраховувати на справедливую оцінку своєї поведінки. Як наслідок, цей інститут є одним із ключових механізмів реалізації принципу індивідуалізації адміністративної відповідальності.

Водночас у науковій літературі та правозастосовній практиці неодноразово підкреслюється наявність проблем у нормативному регулюванні. Зокрема, йдеться про оціночний характер окремих пом'якшуючих обставин, відсутність чітких критеріїв їх доведення, а також можливість різного тлумачення обтяжуючих обставин різними органами. Це створює ризики неоднакового застосування закону та порушення принципу правової визначеності.

Таким чином, нормативно-правове закріплення пом'якшуючих і обтяжуючих обставин у законодавстві України є багаторівневою системою, що охоплює конституційні засади, положення КУпАП, спеціальні закони та процесуальні кодекси. У сучасних умовах розвитку правової системи України подальше вдосконалення цього інституту залишається актуальним завданням, оскільки від його ефективності залежить рівень довіри до держави та якість правозастосування в цілому.

Висновки до розділу 1

Встановлено, що пом'якшуючі та обтяжуючі обставини є невід'ємними структурними елементами механізму адміністративної відповідальності, які забезпечують її індивідуалізацію. Пом'якшуючі обставини спрямовані на зменшення суворості адміністративного стягнення, відображаючи зниження ступеня суспільної шкідливості діяння або позитивні характеристики поведінки особи, тоді як обтяжуючі обставини, навпаки, свідчать про підвищену суспільну небезпечність і зумовлюють необхідність застосування більш суворих заходів впливу. З'ясовано, що місце цих обставин у механізмі адміністративної відповідальності визначається їх проміжним характером між встановленням факту правопорушення та призначенням адміністративного стягнення.

Аналіз нормативно-правового закріплення показав, що інститут пом'якшуючих і обтяжуючих обставин має комплексний характер і базується на багаторівневій системі правового регулювання. Конституційні принципи верховенства права, законності, рівності та захисту прав людини формують загальні засади їх застосування, тоді як норми Кодексу України про адміністративні правопорушення безпосередньо визначають порядок їх врахування при призначенні адміністративного стягнення. Встановлено, що нормативне закріплення пом'якшуючих і обтяжуючих обставин виконує не лише регулятивну, але й гарантійну функцію, забезпечуючи передбачуваність правозастосування та захист прав особи від свавільних рішень.

Таким чином, пом'якшуючі та обтяжуючі обставини є важливим елементом адміністративно-деліктного механізму, який забезпечує індивідуалізацію відповідальності та сприяє досягненню її цілей. Їх належне нормативне закріплення та ефективне практичне застосування є запорукою справедливого правозастосування, підвищення рівня довіри до органів державної влади та утвердження принципу верховенства права.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОМ'ЯКШУЮЧИХ ТА ОБТЯЖУЮЧИХ ОБСТАВИН ПРИ ПРИТЯГНЕННІ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

2.1. Особливості врахування пом'якшуючих обставин у діяльності органів адміністративної юрисдикції

Особливості врахування пом'якшуючих обставин у діяльності органів адміністративної юрисдикції є одним із ключових аспектів реалізації принципів справедливості, індивідуалізації відповідальності та гуманізму в адміністративному праві. У сучасних умовах розвитку правової держави та вдосконалення механізмів публічного управління питання належного врахування таких обставин набуває особливої актуальності, оскільки саме через них забезпечується баланс між інтересами держави та правами особи, яка притягується до адміністративної відповідальності.

Адміністративна відповідальність як різновид юридичної відповідальності характеризується специфічними ознаками, що відрізняють її від кримінальної чи цивільно-правової відповідальності. Вона є формою державного примусу, яка застосовується уповноваженими органами за вчинення адміністративного правопорушення і полягає у накладенні адміністративного стягнення [4]. Як зазначає Ю. В. Дрофич, адміністративна відповідальність має публічно-правовий характер, базується на нормах адміністративного права та спрямована на забезпечення правопорядку шляхом впливу на правопорушника [5]. Водночас її сутність передбачає не лише каральну функцію, але й превентивну та виховну, що безпосередньо пов'язано із необхідністю врахування індивідуальних особливостей кожної конкретної справи.

У цьому контексті важливе значення мають обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність. Вони виступають юридичними фактами, які свідчать про зниження ступеня суспільної шкідливості правопорушення або особи правопорушника, і, відповідно, впливають на вид та розмір

адміністративного стягнення. За визначенням О. В. Панасюк, такі обставини є складовим елементом механізму індивідуалізації відповідальності, що дозволяє органу адміністративної юрисдикції враховувати конкретні умови вчинення правопорушення [13, с. 197].

Врахування пом'якшуючих обставин є проявом принципу справедливості, який передбачає, що покарання має відповідати не лише характеру правопорушення, але й особі правопорушника, його поведінці до і після вчинення правопорушення, а також іншим релевантним факторам. Такий підхід сприяє формуванню довіри до органів влади, підвищує ефективність правозастосування та зменшує ризик формального підходу до накладення адміністративних стягнень.

Особливістю діяльності органів адміністративної юрисдикції є те, що вони здійснюють оцінку пом'якшуючих обставин у межах адміністративного провадження, яке має спрощений і оперативний характер порівняно з кримінальним процесом. Це, з одного боку, забезпечує швидкість розгляду справ, а з іншого — створює ризики поверхневого аналізу обставин справи. Саме тому важливою є належна правова регламентація та методологічне забезпечення процесу врахування пом'якшуючих обставин.

До основних пом'якшуючих обставин, як правило, відносять щире каяття правопорушника, добровільне відшкодування завданої шкоди, вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або тяжких особистих чи сімейних обставин, а також інші фактори, що зменшують ступінь вини. О. В. Панасюк підкреслює, що перелік таких обставин не є вичерпним, що надає органам адміністративної юрисдикції певну дискрецію у їх визначенні [13, с. 198]. Водночас така дискреція повинна реалізовуватися з дотриманням принципів законності та обґрунтованості.

Важливим аспектом є співвідношення пом'якшуючих та обтяжуючих обставин. Як зазначає О. В. Панасюк у своїй роботі, обтяжуючі обставини, навпаки, свідчать про підвищену суспільну небезпеку діяння або особи правопорушника і зумовлюють необхідність більш суворого покарання [13, с.

182]. Врахування обох груп обставин має здійснюватися у взаємозв'язку, що забезпечує досягнення пропорційності покарання.

Принцип пропорційності відіграє ключову роль у діяльності органів адміністративної юрисдикції. Л. Ю. Тимофєєва наголошує, що пропорційність передбачає відповідність між тяжкістю правопорушення, особою правопорушника та призначеним покаранням [26]. У цьому контексті пом'якшуючі обставини виступають інструментом корекції суворості адміністративного стягнення, дозволяючи уникнути надмірного втручання у права особи.

Окрему увагу слід приділити співвідношенню пом'якшуючих обставин та обставин, що виключають адміністративну відповідальність. С. М. Желізник зазначає, що останні повністю усувають можливість притягнення особи до відповідальності, оскільки свідчать про відсутність складу правопорушення або вини [6]. На відміну від них, пом'якшуючі обставини не виключають відповідальності, а лише впливають на її обсяг. Водночас у практиці нерідко виникають труднощі з розмежуванням цих категорій, що потребує чіткішого законодавчого регулювання.

Сучасний стан законодавства України у сфері адміністративної відповідальності потребує вдосконалення, зокрема в частині деталізації переліку пом'якшуючих обставин та порядку їх врахування. О. І. Миколенко та О. М. Миколенко вказують на необхідність системного оновлення адміністративного законодавства з урахуванням європейських стандартів, що передбачають підвищення ролі прав людини та принципу індивідуалізації відповідальності [11, с. 55]. Це включає також удосконалення процедурних гарантій для осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності.

Практика діяльності органів адміністративної юрисдикції свідчить про наявність певних проблем у врахуванні пом'якшуючих обставин. Серед них можна виділити формальний підхід до їх оцінки, недостатню мотивацію рішень, а також відсутність єдиних підходів до тлумачення окремих обставин. Це знижує

ефективність адміністративного провадження та може призводити до порушення прав громадян.

Важливим напрямом удосконалення є підвищення професійного рівня посадових осіб, які здійснюють адміністративну юрисдикцію, а також розробка методичних рекомендацій щодо врахування пом'якшуючих обставин. Крім того, доцільним є запровадження механізмів судового контролю за рішеннями органів адміністративної юрисдикції, що сприятиме підвищенню їх обґрунтованості та законності.

Судові рішення у справах про адміністративні правопорушення дозволяють простежити, як абстрактні положення законодавства трансформуються у конкретні правозастосовні акти, а також виявити типові підходи, проблеми та тенденції у врахуванні пом'якшуючих обставин.

Аналіз судового рішення у справі № 173/179/25 від 05.02.2025 свідчить, що суд при розгляді адміністративної справи чітко дотримується вимог щодо обов'язкового встановлення обставин, які пом'якшують або обтяжують відповідальність. Суд прямо посилається на норми КУпАП, підкреслюючи, що при вирішенні справи необхідно з'ясувати всі релевантні фактори, включаючи поведінку особи після вчинення правопорушення. У цьому випадку ключовою пом'якшуючою обставиною було визнано щире каяття правопорушника, а також відсутність негативних наслідків правопорушення [23]. Водночас суд врахував, що особа раніше не притягувалася до адміністративної відповідальності, що додатково вплинуло на обрання більш м'якого виду стягнення. Таким чином, простежується тенденція комплексного підходу до оцінки особи правопорушника, що відповідає принципу індивідуалізації відповідальності.

Особливо показовим у цій справі є те, що суд не обмежився формальним констатуванням наявності пом'якшуючих обставин, а здійснив їх оцінку у взаємозв'язку з іншими елементами складу правопорушення. Зокрема, суд наголосив на відсутності обставин, що обтяжують відповідальність, що дало підстави застосувати штраф як найбільш доцільну санкцію. Такий підхід свідчить про практичну реалізацію принципу пропорційності, коли покарання

визначається не лише за формальними критеріями, а й з урахуванням реальної суспільної небезпечності діяння.

Схожі підходи простежуються і у судовому рішенні у справі № 363/2534/22 від 20.12.2022, де суд також виходив із необхідності всебічного аналізу обставин справи. У цій справі суд звернув увагу на поведінку особи після вчинення правопорушення, її ставлення до вчиненого, а також інші соціально значущі фактори. Важливо, що суд не обмежився формальним переліком пом'якшуючих обставин, а фактично оцінив їх вплив на ступінь вини та суспільну небезпечність діяння [25]. Це свідчить про те, що судова практика поступово відходить від формалізму та орієнтується на змістовний аналіз обставин справи.

У свою чергу, судові рішення у справі № 345/73/20 від 06.02.2020 демонструє ще один важливий аспект — значення поведінки особи під час адміністративного провадження. Суд у цій справі врахував як пом'якшуючу обставину активне сприяння встановленню істини у справі, що проявилось у визнанні вини та наданні пояснень. Це підтверджує, що пом'якшуючі обставини можуть мати не лише об'єктивний, але й суб'єктивний характер, пов'язаний із внутрішнім ставленням особи до вчиненого правопорушення [24].

Водночас аналіз судової практики дозволяє виявити і певні проблемні аспекти. Зокрема, у ряді випадків суди змушені оцінювати пом'якшуючі обставини в умовах недосконалості матеріалів справи або процесуальних порушень, допущених на стадії складання протоколу. Так, у справі № 173/179/25 частина матеріалів була визнана неналежною через недоліки у складанні протоколу, що унеможливило повний розгляд окремих епізодів [23]. Це свідчить про те, що ефективність врахування пом'якшуючих обставин значною мірою залежить від якості первинного документування правопорушення.

Цікавим є також приклад сучасної судової практики, пов'язаної з притягненням до адміністративної відповідальності батьків неповнолітніх. У матеріалах судової практики 2026 року щодо притягнення матері неповнолітнього користувача електричного самоката до адміністративної відповідальності суд апеляційної інстанції врахував низку пом'якшуючих

обставин, зокрема відсутність умислу, соціальний статус особи та обставини, що свідчать про випадковий характер правопорушення [22]. У цьому випадку суд фактично розширив традиційне розуміння пом'якшуючих обставин, включивши до їх переліку фактори соціального та поведінкового характеру.

Загалом судова практика демонструє, що найбільш поширеними пом'якшуючими обставинами є щире каяття, визнання вини, відсутність шкоди або незначність наслідків, позитивна характеристика особи та відсутність попередніх правопорушень. Водночас важливою тенденцією є розширення підходів до їх тлумачення, що дозволяє судам більш гнучко реагувати на конкретні обставини справи.

Отже, врахування пом'якшуючих обставин у діяльності органів адміністративної юрисдикції є складним і багатогранним процесом, який потребує комплексного підходу. Воно має здійснюватися з урахуванням принципів законності, справедливості, пропорційності та індивідуалізації відповідальності. Подальший розвиток цього інституту пов'язаний із вдосконаленням законодавства, підвищенням якості правозастосування та гармонізацією національної правової системи з європейськими стандартами.

2.2. Обтяжуючі обставини як чинник посилення адміністративного стягнення: проблеми кваліфікації та доказування

Обтяжуючі обставини як чинник посилення адміністративного стягнення становлять важливий елемент механізму реалізації адміністративної відповідальності, що безпосередньо впливає на досягнення цілей правозастосування, зокрема забезпечення превенції правопорушень, відновлення правопорядку та формування правосвідомості громадян. У сучасних умовах трансформації правової системи України та підвищення ролі адміністративного права як інструменту регулювання суспільних відносин питання правильного визначення, кваліфікації та доказування обтяжуючих обставин набуває особливої актуальності. Це пов'язано як із необхідністю

забезпечення принципу справедливості, так і з уникненням надмірного державного примусу.

Адміністративна відповідальність як різновид юридичної відповідальності характеризується особливим поєднанням публічно-правового впливу та спрощеної процедури притягнення до відповідальності. Вона виступає формою державного примусу, що застосовується уповноваженими органами за вчинення адміністративного правопорушення і має на меті не лише покарання, але й виховання правопорушника [4]. Як зазначає Ю. В. Дрофич, адміністративна відповідальність є інструментом забезпечення правопорядку, який поєднує у собі каральну, превентивну та регулятивну функції [5]. Саме в межах цієї багатофункціональності обтяжуючі обставини відіграють роль чинника, що дозволяє диференціювати відповідальність залежно від ступеня суспільної небезпечності правопорушення.

Сутність обтяжуючих обставин полягає у тому, що вони відображають підвищений рівень суспільної шкідливості діяння або особи правопорушника. О. В. Панасюк підкреслює, що такі обставини є юридичними фактами, які свідчать про необхідність застосування більш суворого адміністративного стягнення [12]. Вони виступають своєрідним індикатором того, що звичайні заходи впливу можуть бути недостатніми для досягнення цілей адміністративної відповідальності. Водночас правильне визначення сутності цих обставин має ключове значення для забезпечення законності та обґрунтованості рішень органів адміністративної юрисдикції.

До обтяжуючих обставин, як правило, відносять повторне вчинення правопорушення, вчинення правопорушення у стані сп'яніння, залучення неповнолітніх, вчинення правопорушення групою осіб, а також інші фактори, що свідчать про підвищену небезпечність діяння. Л. В. Шестак і С. В. Веремієнко зазначають, що перелік таких обставин має нормативне закріплення, однак у практиці їх застосування виникають значні труднощі, пов'язані з їх тлумаченням та доведенням [27, с. 319]. Це обумовлено як недосконалістю законодавчої техніки, так і різним рівнем професійної підготовки посадових осіб.

Однією з ключових проблем є кваліфікація обтяжуючих обставин. Вона полягає у правильному віднесенні конкретних фактичних обставин до категорії обтяжуючих, що потребує глибокого аналізу як норм права, так і фактичних даних справи. Нерідко виникають ситуації, коли одна і та сама обставина може бути по-різному оцінена різними органами, що призводить до неоднакової практики застосування законодавства. Наприклад, питання визначення стану сп'яніння як обтяжуючої обставини може викликати труднощі у випадках відсутності належних доказів або порушення процедури їх отримання.

Проблеми доказування обтяжуючих обставин є не менш важливими. В умовах адміністративного провадження, яке характеризується спрощеністю та оперативністю, забезпечення належного рівня доказування часто є складним завданням. Як зазначає О. В. Соловйова, реалізація принципів адміністративної відповідальності, зокрема законності та обґрунтованості, вимагає належного доказового забезпечення кожного елементу правопорушення, включаючи обтяжуючі обставини [19]. Недостатність доказів або їх неналежність може призвести до неправомірного посилення адміністративного стягнення, що є порушенням прав особи.

Особливої актуальності проблема доказування набуває в умовах воєнного стану, коли зростає кількість адміністративних правопорушень, пов'язаних із порушенням громадського порядку. О. Горбунова у своєму дослідженні звертає увагу на специфіку притягнення до відповідальності за правопорушення, передбачені статтею 178 КУпАП, у цей період [3, с. 90]. Вона зазначає, що обтяжуючі обставини, такі як вчинення правопорушення у публічних місцях або у присутності інших осіб, набувають особливого значення, оскільки можуть впливати на громадську безпеку. Водночас доведення таких обставин потребує належного документування та дотримання процесуальних гарантій.

Ще одним важливим аспектом є співвідношення обтяжуючих обставин із принципом пропорційності. Призначення більш суворого стягнення має бути обґрунтованим і відповідати ступеню вини та характеру правопорушення. Надмірне застосування обтяжуючих обставин може призвести до порушення

прав особи та дискредитації системи адміністративної юстиції. У цьому контексті важливо забезпечити баланс між необхідністю посилення відповідальності та дотриманням прав людини.

Проблеми кваліфікації та доказування обтяжуючих обставин також пов'язані з недосконалістю законодавства. О. І. Миколенко та О. М. Миколенко підкреслюють необхідність вдосконалення національного законодавства про адміністративну відповідальність, зокрема шляхом уточнення переліку обтяжуючих обставин та порядку їх застосування [11, с. 56].

Важливим є також розмежування обтяжуючих обставин та обставин, що виключають адміністративну відповідальність. С. М. Желізняк зазначає, що останні мають принципово інший характер, оскільки повністю усувають можливість притягнення до відповідальності [7]. Неправильне розмежування цих категорій може призвести до суттєвих помилок у правозастосуванні, зокрема до безпідставного посилення відповідальності.

Аналіз судової практики дозволяє виявити як сталі підходи до врахування обтяжуючих обставин, так і проблеми, що виникають у правозастосуванні.

Однією з показових є постанова у справі № 363/2534/22 від 20.12.2022, у якій суд приділив особливу увагу встановленню обставин, що впливають на ступінь відповідальності особи. У цій справі суд досліджував не лише факт вчинення адміністративного правопорушення, але й обставини, що можуть свідчити про його підвищену суспільну небезпечність. Зокрема, було враховано поведінку правопорушника, обставини вчинення правопорушення та наявність факторів, що свідчать про систематичність порушень [14]. Хоча суд не завжди прямо називає такі обставини «обтяжуючими», їх змістовне наповнення відповідає саме цій категорії, що свідчить про певну гнучкість у підходах до кваліфікації.

У цій справі особливої уваги заслуговує підхід суду до оцінки повторності правопорушення як обтяжуючої обставини. Повторність виступає одним із найбільш поширених критеріїв посилення адміністративного стягнення, оскільки свідчить про стійку антисоціальну поведінку особи. Водночас суд

зобов'язаний належним чином довести факт повторності, що передбачає наявність попередніх постанов, які набрали законної сили. У випадку недостатності доказів або їх неналежного оформлення така обставина не може бути врахована, що прямо впливає на остаточне рішення.

Аналіз судової практики у справах щодо керування транспортними засобами у стані сп'яніння, узагальненої у матеріалах судової влади України за 2024 рік, демонструє ще більш виразне значення обтяжуючих обставин. У цих справах стан сп'яніння сам по собі є складовою правопорушення, однак додаткові фактори, такі як відмова від проходження огляду, створення аварійної ситуації або повторність порушення, розглядаються судами як обтяжуючі обставини, що зумовлюють застосування більш суворих санкцій [21]. Зокрема, апеляційні суди наголошують на необхідності суворого підходу до таких правопорушень, оскільки вони становлять підвищену загрозу для життя та здоров'я громадян.

Водночас саме у цій категорії справ найбільш чітко проявляються проблеми доказування обтяжуючих обставин. Наприклад, факт перебування особи у стані сп'яніння має підтверджуватися результатами медичного огляду або іншими належними доказами. У випадках порушення процедури огляду або неналежного оформлення матеріалів справи суди змушені відмовлятися від врахування відповідних обставин, навіть якщо фактично вони мали місце. Це свідчить про те, що формальні процесуальні вимоги відіграють визначальну роль у можливості застосування обтяжуючих обставин.

Ще одним важливим прикладом є судова практика щодо притягнення до адміністративної відповідальності за домашнє насильство. У справі, де апеляційний суд залишив без змін постанову суду першої інстанції щодо застосування адміністративного арешту до особи, яка тричі притягувалася до відповідальності за аналогічні правопорушення, повторність виступила ключовою обтяжуючою обставиною [20]. Суд прямо вказав, що систематичність правопорушень свідчить про неефективність попередніх заходів впливу та необхідність застосування більш суворого стягнення.

У цьому випадку особливо важливим є те, що суд не обмежився формальним встановленням факту повторності, а оцінив її у контексті поведінки особи загалом. Було враховано, що попередні адміністративні стягнення не досягли своєї превентивної мети, що обґрунтовує необхідність посилення відповідальності.

Водночас ця категорія справ демонструє і складність розмежування обтяжуючих обставин та елементів складу правопорушення. Наприклад, у справах про домашнє насильство певні аспекти поведінки особи можуть одночасно виступати як ознаки правопорушення і як обтяжуючі фактори. Це створює ризик подвійного врахування одних і тих самих обставин, що суперечить принципу справедливості та може призвести до надмірного покарання.

Загалом судова практика свідчить про те, що обтяжуючі обставини відіграють вирішальну роль у визначенні виду та розміру адміністративного стягнення. Водночас їх застосування пов'язане з низкою проблем, серед яких можна виділити недостатню визначеність законодавства, складність доказування та ризик формального підходу. Особливу увагу слід звернути на те, що суди дедалі частіше застосовують комплексний підхід до оцінки обтяжуючих обставин, враховуючи їх у сукупності з іншими факторами, такими як особа правопорушника, характер правопорушення та його наслідки.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що обтяжуючі обставини є важливим інструментом диференціації адміністративної відповідальності, який дозволяє враховувати підвищену суспільну небезпечність правопорушення. Водночас їх застосування супроводжується низкою проблем, пов'язаних із кваліфікацією та доказуванням. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавства, підвищення професійного рівня посадових осіб та розвиток судової практики. Лише за таких умов можна забезпечити ефективне та справедливе застосування адміністративних стягнень, що відповідатиме сучасним вимогам правової держави.

Висновки до розділу 2

Встановлено, що врахування пом'якшуючих обставин у діяльності органів адміністративної юрисдикції є важливим інструментом забезпечення індивідуалізації адміністративної відповідальності та реалізації принципів справедливості, гуманізму і пропорційності. Практика свідчить, що такі обставини дозволяють істотно коригувати суворість адміністративного стягнення, враховуючи як об'єктивні характеристики правопорушення, так і суб'єктивні особливості особи правопорушника. Найбільш поширеними серед них є щире каяття, визнання вини, позитивна поведінка після вчинення правопорушення, відсутність шкідливих наслідків та попередніх правопорушень. Водночас їх ефективне застосування залежить від належного доказування, обґрунтування та професійного рівня посадових осіб, які здійснюють адміністративну юрисдикцію.

Що стосується обтяжуючих обставин, то вони виступають важливим чинником посилення адміністративного стягнення та забезпечення превентивної функції адміністративної відповідальності. Їх застосування дозволяє адекватно реагувати на правопорушення підвищеної суспільної небезпечності, зокрема у випадках повторності, вчинення правопорушення у стані сп'яніння, систематичності протиправної поведінки або залучення інших осіб. Судова практика підтверджує, що саме ці обставини часто стають визначальними при обранні більш суворих видів адміністративного стягнення, включаючи адміністративний арешт.

Загалом встановлено, що практика застосування пом'якшуючих та обтяжуючих обставин характеризується поступовим переходом до більш гнучкого та індивідуалізованого підходу, однак залишається неоднорідною та потребує подальшого вдосконалення. Основними напрямками такого вдосконалення є уніфікація правозастосовної практики, підвищення якості доказування, деталізація законодавчих положень, а також посилення судового контролю за рішеннями органів адміністративної юрисдикції.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи дослідження значення пом'якшуючих та обтяжуючих обставин для індивідуалізації адміністративної відповідальності, доцільно зазначити, що ці правові категорії відіграють системоутворюючу роль у механізмі застосування адміністративно-деліктних норм, забезпечуючи гнучкість, справедливість і ефективність правозастосування як на нормативному, так і на практичному рівнях.

У контексті розкриття поняття, сутності та місця пом'якшуючих і обтяжуючих обставин у механізмі адміністративної відповідальності встановлено, що вони виступають важливими юридичними інструментами індивідуалізації відповідальності. Їх функціональне призначення полягає у коригуванні виду та міри адміністративного стягнення залежно від конкретних обставин правопорушення, особи правопорушника та його поведінки. Пом'якшуючі обставини відображають зниження ступеня суспільної шкідливості діяння або особи, тоді як обтяжуючі, навпаки, свідчать про її підвищення.

Аналіз нормативно-правового закріплення пом'якшуючих і обтяжуючих обставин у законодавстві України дає підстави стверджувати, що чинна правова база містить загальні підходи до їх визначення, однак не позбавлена певних недоліків. Законодавець встановлює орієнтовні переліки таких обставин, що, з одного боку, створює необхідну визначеність, а з іншого – залишає простір для дискреції правозастосовних органів. Відсутність чітких критеріїв віднесення окремих фактів до категорії пом'якшуючих або обтяжуючих обставин ускладнює забезпечення єдності правозастосовної практики та потребує подальшого вдосконалення законодавства.

Дослідження особливостей врахування пом'якшуючих обставин у діяльності органів адміністративної юрисдикції засвідчило, що їх застосування є важливим засобом гуманізації адміністративної відповідальності. На практиці найбільш поширеними пом'якшуючими обставинами є щире каяття, визнання

вини, добровільне відшкодування шкоди, відсутність негативних наслідків та позитивна характеристика особи. Водночас ефективність їх врахування значною мірою залежить від рівня професійної підготовки посадових осіб, якості зібраних доказів та належного обґрунтування прийнятих рішень. Виявлено, що у ряді випадків має місце формальний підхід до оцінки таких обставин або їх недостатня мотивація, що негативно впливає на довіру до органів адміністративної юрисдикції та може призводити до порушення прав осіб.

Що стосується обтяжуючих обставин як чинника посилення адміністративного стягнення, то їх значення полягає у забезпеченні адекватної реакції держави на правопорушення підвищеної суспільної небезпечності. Водночас дослідження показало наявність суттєвих проблем, пов'язаних із їх кваліфікацією та доказуванням. Зокрема, складнощі виникають при встановленні повторності правопорушення, визначенні стану сп'яніння, а також при розмежуванні обтяжуючих обставин та елементів складу адміністративного правопорушення. Окремою проблемою є недостатність або неналежність доказів, що унеможлиблює врахування таких обставин навіть за їх фактичної наявності.

Загалом проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що пом'якшуючі та обтяжуючі обставини є невід'ємним елементом механізму індивідуалізації адміністративної відповідальності, який забезпечує її адаптацію до конкретних обставин справи. Їх належне врахування сприяє досягненню цілей адміністративної відповідальності, підвищує ефективність правозастосування та зміцнює принцип верховенства права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бевз С.І., Стадник В.Я. Посилення адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану: окремі аспекти. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 5. С. 193-195. URL: https://lsej.org.ua/5_2023/47.pdf (дата звернення: 02.05.2026).
2. Білоус-Осінь Т., Маслова Я., Васильківська В. Адміністративна відповідальність в судовому порядку : навч.-метод. посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса : Фенікс, 2023. 62 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/bitstreams/9cbe9883-a659-43db-845a-e0a7f6371866/download> (дата звернення: 02.05.2026).
3. Горбунова О. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені ст. 178 КУпАП, під час воєнного стану: теоретичний і практичний аналіз. Наука і правоохорона. 2025. Вип. 4 (70). С. 88–95. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/fe25a38e-4e0d-47de-becf-679779fcba27> (дата звернення: 02.05.2026).
4. Добрянська Н. В. Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності та елемент державного примусу. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2024. № 2. URL: <https://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/law/article/view/864> (дата звернення: 02.05.2026).
5. Дрофич Ю. В. Поняття та основні ознаки адміністративної відповідальності: аналіз сучасної адміністративно-правової літератури. Науковий вісник УжНУ. 2022. № 73. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/267907> (дата звернення: 02.05.2026).
6. Желізняк С. М. Правове регулювання обставин, що виключають адміністративну відповідальність за законодавством України. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 3. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/284721> (дата звернення: 02.05.2026).

7. Желізняк С. М. Сутність і особливості обставин, що виключають адміністративну відповідальність. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. № 77(2). URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/283776> (дата звернення: 02.05.2026).
8. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 02.05.2026).
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 02.05.2026).
10. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 02.05.2026).
11. Миколенко О. І., Миколенко О. М. Особливості вдосконалення національного законодавства про адміністративну відповідальність. Правова держава. 2022. № 44. С. 54–60. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2021.44.245085> (дата звернення: 02.05.2026).
12. Панасюк О. В. Загальна характеристика обставин, що пом'якшують адміністративну відповідальність. REVISTA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ “SUPREMAȚIA DREPTULUI”. 2018. № 1. С. 196-200. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/bitstreams/50f1b2cf-c85f-4119-ad0b-5213c3badbe1/download> (дата звернення: 02.05.2026).
13. Панасюк, О. В. Деякі питання визначення сутності обставин, що обтяжують адміністративну відповідальність. Юридична наука. 2019. № 3 (93). С. 181-188. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/ca6e2cf4-d4e4-4ce0-9af0-1581386d43ca> (дата звернення: 02.05.2026).
14. Постанова у справі № 363/2534/22 від 20.12.2022. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://www.data-ua.com/doc/482196614/persons> (дата звернення: 02.05.2026).

15. Поштаренко О. В. Підстави настання адміністративної відповідальності осіб, що вчинили насильство щодо фізичної особи в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 7. С. 175–180. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/31.pdf> (дата звернення: 02.05.2026).
16. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 02.05.2026).
17. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 02.05.2026).
18. Сірко В. С. Проблемні питання притягнення до адміністративної відповідальності в сучасних умовах. Право та державне управління. 2023. № 3. URL: https://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/47.pdf (дата звернення: 02.05.2026).
19. Соловійова О. В. Принципи адміністративної відповідальності та проблеми їх практичної реалізації. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 9. URL: <https://www.researchgate.net/publication/365367788> (дата звернення: 02.05.2026).
20. Судова практика: Апеляційний суд залишив без зміни постанову суду першої інстанції щодо адміністративного арешту відносно чоловіка, який тричі притягувався за домашнє насильство. Судова влада України. 2023. URL: <https://court.gov.ua/archive/1479126/> (дата звернення: 02.05.2026).
21. Судова практика: три справи апеляційного суду щодо керування транспортними засобами у стані сп'яніння. Судова влада України. 2024. URL: <https://court.gov.ua/archive/1542173/> (дата звернення: 02.05.2026).
22. Судова практика. Апеляційний суд притягнув матір неповнолітнього користувача електричним самокатом до адміністративної відповідальності. Судова влада України. 2026. URL: <https://ar.dn.court.gov.ua/archive/1967303> (дата звернення: 02.05.2026).

23. Судове рішення у справі № 173/179/25 від 05.02.2025. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://www.data-ua.com/doc/1856853623> (дата звернення: 02.05.2026).
24. Судове рішення у справі № 345/73/20 від 06.02.2020. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://data-ua.com/doc/84638951> (дата звернення: 02.05.2026).
25. Судове рішення у справі № 363/2534/22 від 20.12.2022. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://www.data-ua.com/doc/482196614/persons> (дата звернення: 02.05.2026).
26. Тимофєєва Л. Ю. Пропорційність врахування обтяжуючих та пом'якшуючих обставин при призначенні покарання. Вісник асоціації кримінального права України. 2024. № 21. URL: <https://vakp.nlu.edu.ua/article/view/306239> (дата звернення: 02.05.2026).
27. Шестак Л. В., Веремієнко С. В. Обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність. Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 5. С. 318-321. URL: <https://ir.stu.cn.ua/handle/123456789/24660> (дата звернення: 02.05.2026).
28. Шестак Л. В., Селецький О.В. Окремі проблеми правового регулювання адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2024. Випуск 82. Частина 2. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/05/48-1.pdf> (дата звернення: 02.05.2026).